

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О. О. Несветов, к.е.н., доцент;

О. М. Єрмак, аспірант.

Сумський національний аграрний університет

Розглянуті проблеми управління інноваційно-інвестиційною діяльністю в аграрному секторі Сумської області, проаналізовані причини виникнення наслідки негативних явищ, що проявляються як системна криза сільських територій. Запропоновано шляхи удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю у напрямку створення інтегрованого інноваційно-виробничо-фінансового агропродовольчого комплексу, який дозволить сконцентрувати зусилля влади і суб'єктів господарювання на виробництві якісної, безпечної, конкурентоспроможної продукції АПК, що відповідатимуть міжнародним стандартам і експортуватимуться на світові ринки.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, державне регулювання, фінансування інновацій, інтегрований інноваційно-виробничо-фінансовий агропродовольчий комплекс.

Постановка проблеми.

Специфічність аграрного виробництва і його залежність від природних, агротехнологічних, кліматичних, соціальних, економічних чинників підвищують відповідальність регіональних органів влади за розвиток АПК, його конкурентоспроможність на рівні України і в розрізі євроінтеграційних процесів. Світовий досвід доводить, що успішність розвитку територій обумовлюється орієнтацією на профільні галузі, максимальне використання регіональних переваг при розвиненій системі державної підтримки науково-інноваційної діяльності. Сумська область розташована у межах двох природних зон – поліської та лісостепової, входить до десятки і єдина на лівобережжі серед екологічно благополучних регіонів України. В сільському господарстві області досить розвиненою є галузь рослинництва, пріоритетними в галузі є виробництво продовольчого зерна; цукрових буряків; озимого і ярого ріпаку; олійної редьки; соняшника, льону, конопель, круп'яних культур, картоплі.

Для сільського господарства області характерним є незадовільний стан матеріально-технічної бази, застосування екстенсивних методів виробництва, зниження культури землеробства. Частково такий стан спричинений відсутністю цілісної системи управління науково-технічним та інноваційним розвитком області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій:

Вивченням проблемних аспектів аграрної науки України займаються такі провідні вчені як Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. до таких проблем відносяться і питання пошуку механізмів активізації інноваційної діяльності в Україні та забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки, що досліджують Амоша О.І., Гайдуцький А.П., Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Дацій О.І., Наконечний Б.В., Танклевська Н.С. Розглядають інноваційну діяльність як шлях підвищення ефективності економіки та інтеграції до ЄС Лапко О.О., Притикіна О.Л., Стасюк Ю.М., Тарадайко Д.О., Кузнєцова І.С. Однак, на нашу думку недостатньо розглянута роль

державних органів влади, особливо регіональних (обласних, районних) щодо впровадження інновацій в сільське господарство.

Формулювання цілей статті.

Останнім часом значна увага дослідників зосереджується на тих складностях та обмеженнях, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства щодо впровадження інновацій у виробництво, адже на сьогодні виділити кошти на інноваційну діяльність можуть виключно великі агропідприємства та агрохолдинги (однак вони створені з участю іноземних партнерів і не зацікавлені в реалізації вітчизняних наукових розробок): «UkrLandFarming», «Кернел Групп», «Миронівський Хлібопродукт», «Українські аграрні інвестиції», «Лотуре-Агро», «Дружба-Нова» тощо. Усього з понад 100 найбільших товаровиробників України на території Сумської області сьогодні представлено близько 15. Здійснюючи активну інноваційно-інвестиційну діяльність у кількох областях, вони не надто зацікавлені вкладати кошти в інноваційний розвиток регіональної інфраструктури, соціальної сфери, прикладної науки та стратегічний розвиток агропромислового комплексу в кожній окремій області. Слід зазначити, що регіони мають свої специфічні природні, трудові ресурси, кліматичні умови, економічні, соціальні та екологічні проблеми, вирішенням яких і повинна займатися аграрна наука. Метою даної статті є пошук моделі та інструментів активізації і підвищення результативності інноваційної, освітньої, наукової діяльності в Сумській області.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Враховуючи виклики сьогодення (перманентні політичні, економічні, фінансові кризи, загрози цілісності і стабільності держави), слід, перш за все, додати зусиль для забезпечення продовольчої і енергетичної безпеки, базою для забезпечення якої цілком може стати сільське господарство. Приклади реалізації таких проектів є, проте вони поодинокі: "KSG Agro" – 50 млн. грн., "Даноша" – 40 млн. грн., Миронівський

Вісник Сумського національного аграрного університету

Серія «Економіка і менеджмент», випуск 4 (59), 2014

Хлібопродукт – 100 млн. грн., Цукровик Полтавщини (дочірна компанія агропромхолдингу Астарта–Київ) – 96 млн. грн., Яготинський цукровий завод – 40 млн. грн. Аграрна галузь потребує більших інновацій, для того щоб відповідати сучасним вимогам, тому особливого значення набуває створення на системній основі цілісної моделі управління науково–інноваційними та

інвестиційними процесами в АПК на регіональному рівні. Складатися така системна модель повинна з таких блоків: теоретико–методологічне обґрунтування процесу управління; програмно–цільова організаційна структура; інформаційна база прийняття рішень; форми і методи залучення фінансових ресурсів в інноваційні проекти; мотиваційний блок (Таблиця 1.).

Таблиця 1.

Система управління інноваційно–інвестиційними процесами в АПК на регіональному рівні

Блоки системи	Складові компоненти системи
Теоретико–методологічне обґрунтування процесу управління	1. Обґрунтування пріоритетів економічного, соціального і екологічного розвитку області. 2. Обґрунтування стратегічних напрямів науково–інноваційної діяльності.
Програмно–цільова організаційна структура	1. Створення обласного інноваційного центру розвитку АПК 2. Створення аграрного університетського комплексу що складається з агротехнопарку та наукових фінансово–агропромислових груп.
Інформаційна база прийняття рішень	1. Розробка системи моніторингу наукових інноваційних проектів агропромислового комплексу на рівні області, регіону.
Форми і методи залучення фінансових ресурсів в інноваційні проекти	1. Амортизація
	2. Прибуток
	3. Держзамовлення
	4. Випуск цінних паперів
	5. Регіональний венчурний фонд
	6. Агророзинг
	7. Залучення фінансових ресурсів комерційних банків, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів тощо.
Мотиваційний блок	1. Методи державного регулювання наукової та інноваційної діяльності 2. Удосконалення законодавчої і нормативної бази щодо впровадження системи сертифікації, спрощення оподаткування, надання пільг та гарантій

Основою інноваційного розвитку АПК Сумської області повинно стати ефективне використання наявного науково–інноваційного потенціалу, орієнтованого на вирішення соціально–економічних проблем регіону та орієнтація розвитку АПК області на виробництво основних продуктів харчування, відповідно до обсягів, обумовлених нормативами споживання при оптимальному поєднанні виробництва у великих, середніх та малих підприємствах. Не менш важливим завданням є орієнтація на виробництво продукції експортного призначення, а область має такий досвід (продовольче зерно, льон, коноплі, м'ясна та молочна продукція). Окреслена мета може бути досягнута на основі об'єднання науково–освітнього, виробничого і фінансового потенціалу регіону в єдиний інтегрований інноваційно–виробничо–фінансовий агропродовольчий комплекс (Рис. 1).

Формування інтегрованого інноваційно–виробничо–фінансового агропродовольчого комплексу (ІВФАПК) має здійснюватися за такими напрямками:

- Створення регіонального центру інноваційного розвитку АПК.

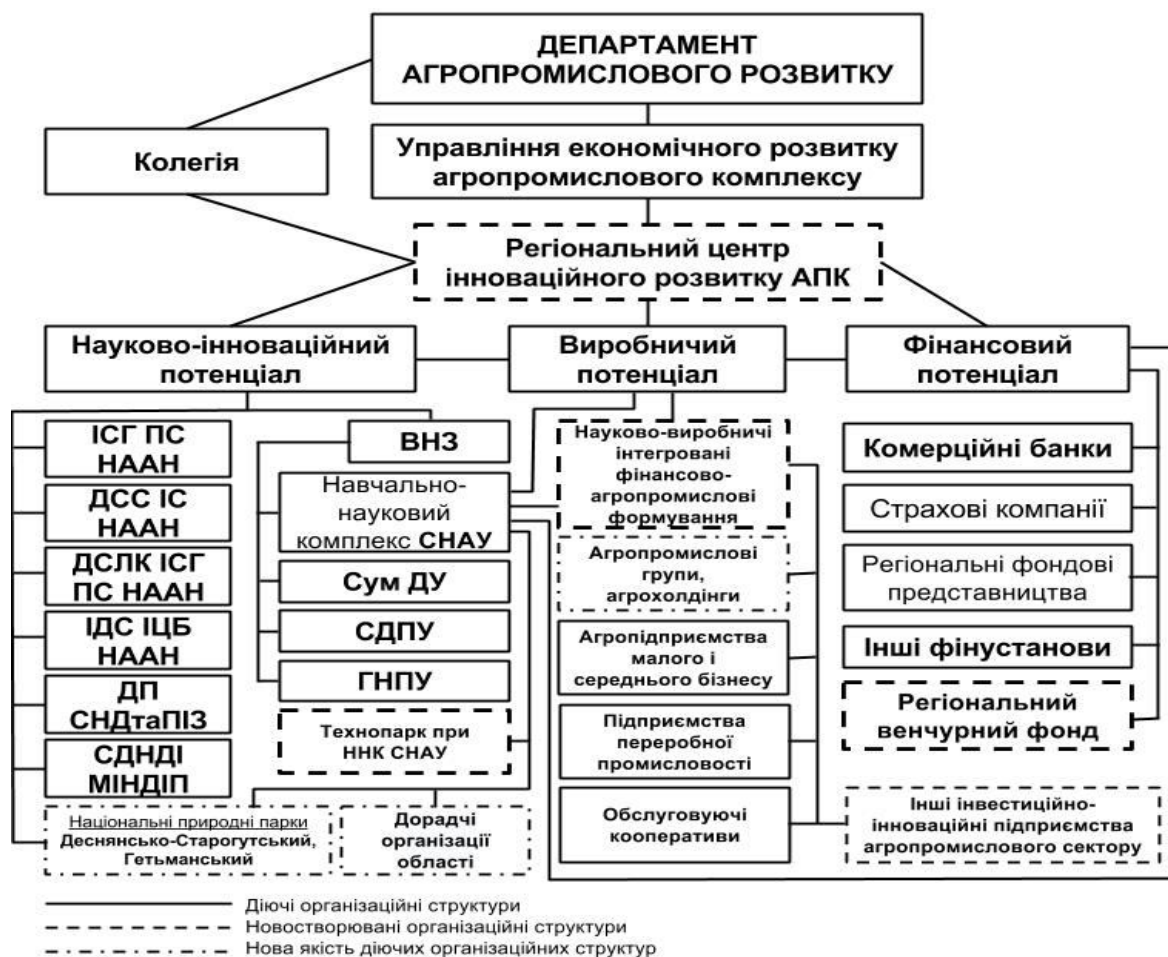
- Формування інтегрованих освітньо–науково–фінансово–агропромислових груп на базі Сумського національного аграрного університету. До цього комплексу вже входить 7 навчально–наукових установ, інститути і коледжі системи аграрної освіти, а також можуть залучатися з новими якісними науково–дослідницькими функціями природні парки (як база для дослідження), дорадчі організації тощо.

Доцільність об'єднання у ІВФАПК для учасників можна визначити з таких позицій:

- Створення умов для розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва, що буде функціонувати в режимі «найбільшого сприяння» (відтермінування податкових платежів до обласного бюджету, надання пільгових кредитів), учасники також мають щільно взаємодіяти з іншими суб'єктами комплексу. Матиме суттєву підтримку інноваційно–інвестиційна діяльність агрохолдінгів та великих агропромислових груп.

Доцільність об'єднання у ІВФАПК для учасників можна визначити з таких позицій:

1. З позиції держави в цілому це створення умов для ефективного впливу на структурні підрозділи державної влади з метою необхідних перетворень щодо пошуку інвесторів та визначення форм інвестування пріоритетних напрямів і програм; можливість підтримки високоефективних наукомістких виробництв; забезпечення сталості сільськогосподарського виробництва; перенесення фінансового навантаження з держбюджету на підприємства за рахунок залучення ресурсів банків та інших фінансово–кредитних установ у науково–конструкторську і виробничу сфери.

Перелік наукових установ:

ІСГ ПС НААН – Інститут сільського господарства Північного Сходу НААН

ДСС ІС НААН – Сумська дослідна станція садівництва інституту садівництва НААН

ДСЛК ІСГ ПС НААН – Дослідна станція луб'яних культур **ІСГ ПС НААН**

ІДС ІЦБ НААН – Іванівська дослідно-селекційна станція інституту цукрових буряків УААН

ДП СНДтаПІЗ – Державне підприємство «Сумський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою»

СДНДІ МІНДІП – Сумський державний науково-дослідний інститут мінеральних добрив і пігментів

Рис. 1. Організаційна модель регіонального інтегрованого інноваційно-виробничо-фінансового агропродовольчого комплексу

2. З позиції обласних органів влади це створення можливостей для вирішення соціальних проблем щодо збереження і створення робочих місць на регіональному рівні за рахунок внутрішніх джерел; виробництво вітчизняних конкурентоспроможних товарів та поживлення економіки; можливість поповнення доходної частини місцевих бюджетів; можливість розробки і реалізації регіональної науково-технічної політики за рахунок внутрішніх ресурсів та залучення додаткових фінансових ресурсів і іноземних інвестицій.

3. З позиції сільськогосподарських підприємств це можливість сталого розвитку, розробки перспективних стратегічних програм, забезпечення їх реального здійснення на основі диверсифікації виробництва та залучення інвестиційних ресурсів; можливість оновлення основних фондів і поповнення оборотних коштів. Для підприємств створюються додаткові можливості формувати інтегровані структури, що охоплюють весь інноваційно-фінансово-виробничо-торговий

цикл; сприяння у пошуку споживачів нової продукції та створення дилерських мереж в інших регіонах і навіть закордоном; освоєння сучасного бізнес-планування та інвестиційного проектування за міжнародними стандартами з метою залучення зовнішніх фінансово-кредитних структур; використання можливостей прискореної амортизації для поповнення власних джерел інвестування.

4. З позиції науково-конструкторських установ – створення умов для розробок і впроваджень у виробництво нової високоефективної продукції за рахунок залучення необхідних фінансово-кредитних та виробничих ресурсів.

5. З позиції закладів освіти це можливість поєднання навчальної, наукової і виробничої діяльності та залучення додаткових позабюджетних фінансових ресурсів для розвитку вузу; організація експериментального, а можливо і серійного виробництва наукових розробок та забезпечення першими робочими місцями випускників універ-

ситету в структурних підрозділах ІВФАПК.

6. З позиції банків та інших фінансово-кредитних установ – розширення кола постійних клієнтів; можливість участі у розробці стратегії розвитку підприємств–учасників промислово-фінансової групи і вибору пріоритетних напрямів вкладень фінансових ресурсів (у тому числі і управління фінансовим портфелем учасників групи здійснення венчурних, трастових і лізингових операцій тощо); отримання додаткових пільг в оподаткуванні; отримання гарантій з боку держави і регіональних органів влади у разі кредитування спільних обласних програм.

Широкі можливості залучення інвестицій в інноваційну сферу закладені в ефективному використанні інструментів фондового ринку, що забезпечують міжгалузевий перерозподіл інвестиційних ресурсів і забезпечують надходження внутрішніх та іноземних інвестицій в найбільш перспективні сектори української економіки. В Україні досить перспективним напрямом може стати система регіонального венчурного інвестування інноваційної діяльності. Основна перевага венчурного інвестування полягає в тому, що новатор навіть не маючи коштів, може розпочати впровадження своєї розробки, уклавши контракт з інвестором та сплативши значну суму за високий ризик інвестора. В разі абсолютної впевненості в перспективності ідеї і високих потенційних прибутках інвестор може погодитися розподілити фінансовий ризик з новатором [1 с. 87–95; 4 с. 169–172]. Ще однією вигідною стороною венчурного фінансування є участь інвесторів в управлінні проектами на всіх стадіях реалізації (теоретичні розробки, прикладні дослідження, проектування, будівництво, освоєння, науково-практичний супровід тощо), що є достатньо вигідним і для самого підприємця.

Банківські структури здатні акумулювати значні грошові ресурси цільового призначення через створення банківських пулів, консорціумів з іншими фінансовими інвестиційними інститутами за допомогою залучення власних коштів в інноваційно-інвестиційні програми. В умовах дефіциту бюджетних асигнувань банки здатні здійснювати фінансування всіх фаз інноваційного циклу, забезпечуючи страхові гарантії. Участь банків створить додаткові стимули для підприємств і організацій щодо створення комплексної інфраструктури по фінансуванню інноваційної діяльності. Саме банк найкращим чином забезпечить контроль та ефективне управління рухом інвестиційних ресурсів.

Фінансування інноваційної діяльності можливе також на основі лізингу. Лізинг являє собою довгострокову оренду машин, обладнання та об'єктів виробництва. При цьому здійснюється інноваційна заміна технологій, забезпечується диверсифікація аграрного виробництва і, як наслідок, – підприємство підвищує рівень конкурен-

тоспроможності. В умовах лізингу лізингоодержувач вносить протягом визначеного терміну (щомісячні, щоквартальні, піврічні) платежі в лізингову структуру і зберігає за собою на період угоди право власності на фінансовий об'єкт [2,3с.58–61].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок.

Інноваційно-інвестиційна діяльність в агропромислового комплексі на сьогодні стає єдиним дієвим засобом виведення з економічної, соціальної, технологічної, фінансової і екологічної кризи сільських територій. Оскільки це єдина можливість створити сприятливе середовище сталого розвитку галузі шляхом перетворення наукових ідей і розробок в ринкову продукцію міжнародного рівня, впровадження цих розробок у масове виробництво, а також збереження і розвиток науково-інноваційного потенціалу регіону. Ця досить складна і кропітка робота вимагає удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційними процесами в агропромислового комплексі, яка б дозволила створити умови для виходу з затьяжної системної кризи агропромислового комплекс Сумської області і України в цілому.

Найвагомішими результатами при цьому мають стати:

- збільшення виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, що суттєво знизить залежність від імпорту енергоресурсів і продуктів харчування та забезпечить продовольчу, економічну, енергетичну безпеку;

- створення сучасних наукоємних і ресурсозберігаючих переробних виробництв, що дозволить не тільки зберегти, а й створити нові робочі місця, закріпити в сільській місцевості висококваліфікованих спеціалістів і сприятиме поліпшенню соціально-демографічної ситуації в сільській місцевості;

- реалізація найважливіших соціально-економічних програм розвитку регіону, збереження політичної і економічної стабільності, підвищення рівня життя населення області (адже частка сільських жителів складає 35%, кожний третій безробітний зареєстрований у Сумському обласному центрі зайнятості – сільський житель а середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства у 2013 році становила 2136 грн., що на 20,3% менше, ніж у середньому по області);

Сумська область має достатньо потужний науково-технічний потенціал, однак несформована цілісна система управління інноваційно-інвестиційним розвитком області ускладнює його ефективне використання, не забезпечує інтеграцію зусиль науковців, виробничників, фінансово-кредитних установ і освітян. У зв'язку з цим одним з першочергових завдань стає формування обласного інтегрованого інноваційно-виробничо-

фінансового агропромислового комплексу ІВ-ФАПК, який об'єднав би науково-освітній, виробничий і фінансовий потенціал області для вирішення проблем та створення умов сталого розвитку АПК і сільських територій.

Запропонована модель ІВФАПК дозволить активізувати інноваційний процес, зорієнтувати регіональну науку на вирішення конкретних регіональних проблем АПК, стимулювати ініціативу

науковців на впровадження наукових розробок у виробництво, посилити контроль за використанням фінансових ресурсів, що виділяються на науку. Основними засобами фінансування інноваційної діяльності в умовах ринку повинні стати кошти банків, крупних агроформувань, недержавних пенсійних фондів, венчурний капітал, лізинг – за підтримки державних органів управління.

Список використаної літератури:

1. Кузнецова І.С. Інститут венчурних інвестицій: стан та перспективи розвитку в Україні // Наука та інновації, 2008.– Т4. – №1 [текст]. – С. 87–95.
2. Наконечний Б.В. Переваги та недоліки лізингу в порівнянні з іншими видами інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / Б.В. Наконечний – Режим доступу: [http : // ena.lp.edu.ua:8080 / bitstream / ntb / 13916 / 1 / 39262270Vis727 Menegment.pdf](http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13916/1/39262270Vis727Menegment.pdf).
3. Танклевська Н.С. Проблеми розвитку лізингу в регіональних АПК. / Н.С. Танклевська [текст] // Економіка АПК.–2007.–№3–с.58–61.
4. Тарадайко Д.О. Інноваційні фактори економічного зростання // Стратегія розвитку регіону – економічне зростання та інтеграція: Матеріали XV міжнародної науково-технічної конференції – Чернівці [текст] . – 2006. – С. 169–172.

Несветов А.А., Ермак А.Н. Усовершенствование системы управления инновационно-инвестиционной деятельностью в агропромышленном комплексе Сумской области

Рассмотрены проблемы управления инновационно-инвестиционной деятельностью в аграрном секторе Сумской области, проанализированы причины возникновения последствия негативных явлений, проявляющихся как системный кризис сельских территорий. Предложены пути совершенствования системы управления инновационно-инвестиционной деятельностью в отношении создания интегрированного инновационно-производственно-финансового агропродовольственного комплекса, который позволит сконцентрировать усилия власти и субъектов хозяйствования на производстве качественной, безопасной, конкурентоспособной продукции АПК, соответствующей международным стандартам и будут экспортироваться на мировые рынки.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционная деятельность, государственное регулирование, финансирование инноваций, интегрированный инновационно-производственно-финансовый агропродовольственный комплекс.

Nyesvvetov O.O., Ermak O.M. Improvement of innovative and investment activity control systems in agriculture of Sumy oblast

The problem of innovation and investment activities in the agricultural sector Sumy region analyzed the causes of the effects of negative phenomena manifested as a systemic crisis of rural areas. The ways of improving the management of innovation and investment activities for the establishment of integrated innovation and production and finance agri-food complex, which will concentrate government and business entities in the production of high-quality, safe, competitive AIC products according to international standards and are exported to world markets.

Keywords: innovation and investment activities, government regulation, financing innovation, integrated innovation and production and agri-financial complex.

Дата надходження до редакції: 14.04.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А.В.